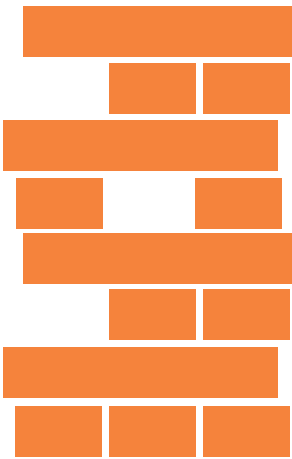
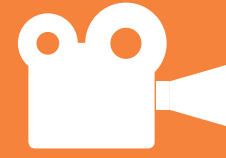

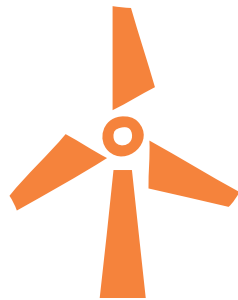

Ευρωπαϊκή
Επιτροπή

Αντιπροσωπεία
στην Ελλάδα

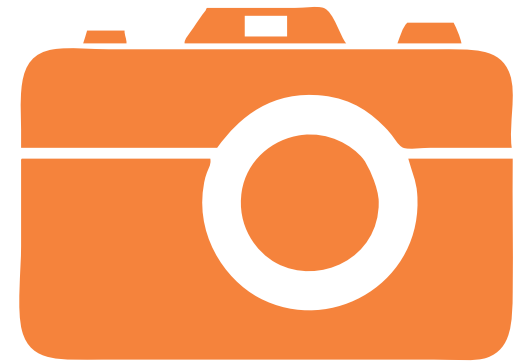
Εκπαιδευτικά θεματικά πακέτα (KIT)
για ευρωπαϊκά θέματα

T4E
2015

Σχολικός
εκφοβισμός

γλώσσα **ЕЗИК** idioma
limbă Sprache
jazyk taal **språk**

ΟΔΗΓΙΕΣ ΧΡΗΣΗΣ

Το αρχείο που χρησιμοποιείτε είναι μια
διαδραστική ηλεκτρονική έκδοση.

Για την καλύτερη χρήση του απαιτείται
σύνδεση στο διαδίκτυο.

Κάνοντας κλικ στα στοιχεία με γκρι χρώμα
μεταφέρεστε στις ανάλογες ηλεκτρονικές
διευθύνσεις.

Καλή διασκέδαση!
Καλή ανάγνωση!

Παναγιώτα Ν. Καλάκου

(Δασκάλα Τ4Ε)

✉: pennie.kal@gmail.com

Σχολικός εκφοβισμός

Ο σχολικός εκφοβισμός ή αλλιώς θυματοποίηση (bullying) είναι πλέον ένα διαδεδομένο φαινόμενο σχολικής παραβατικότητας, μία μορφή επιθετικής συμπεριφοράς που αναπτύσσεται στο σχολικό περιβάλλον και αποτελεί αντικείμενο επιστημονικού ενδιαφέροντος σε πολλές χώρες παγκοσμίως. Πρόκειται για ένα φαινόμενο πολυπρισματικό, καθώς οφείλεται σε πληθώρα παραγόντων, με ανησυχητικές διαστάσεις και βλαβερές συνέπειες στην ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού και στη διαδικασία της μάθησής του, ενώ αποτελεί σύμπτωμα βαθύτερων κοινωνικών προβλημάτων και δομικών ελλείψεων της κοινωνίας και του σχολείου.

Επιμέλεια κειμένων: Παναγιώτα Ν. Καλάκου (Δασκάλα T4E)

Όπως επισημαίνεται σε σχετική βιβλιογραφία, οι διαστάσεις του φαινομένου, καθώς και οι επιπτώσεις του στην κοινωνία είναι πολύ σημαντικές (βλ. π.χ. Dan, 1993, Smith & Sharp, 1994, Lorrain, 2001, Swearer & Espelage, 2009, Νέστορος, 1996, Kokkinaki, 2005, Αρτινοπούλου, 2010). Για το λόγο αυτό, το εν λόγω φαινόμενο αποτελεί πεδίο μελέτης, ενώ παράλληλα επιχειρούνται διάφοροι τρόποι πρόληψης και επίλυσης (Ψάλτη & Κωνσταντίνου, 2007, World Health Organization, 2006, Ε.Ψ.Υ.Π.Ε., 2007).

Ο σχολικός εκφοβισμός είναι αποτέλεσμα μίμησης συμπεριφορών που ενυπάρχουν στην κοινωνία και θα πρέπει να διερευνηθεί τόσο στο μικρο-επίπεδο του σχολείου και της οικογένειας, όσο και στο μακρο-επίπεδο της κοινωνίας μας

Στην χώρα μας

Στην Ελλάδα το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού έχει λάβει ανησυχητικές διαστάσεις και, σύμφωνα με πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα, τουλάχιστον 10%-15% των μαθητών/τριών είναι θύματα συστηματικής βίας από συμμαθητές τους. Παράλληλα, ένα ποσοστό 5% των παιδιών, παραδέχονται ότι ασκούν βία, ενώ ένας μεγάλος αριθμός του μαθητικού πληθυσμού φαίνεται να αποτελεί τους μάρτυρες στα περιστατικά αυτά (Ε.Ψ.Υ.Π.Ε., 2008· Houndoumadi, 2001).

Η ευρωπαϊκή παιδεία και εκπαίδευση, οι οποίες θα έπρεπε να είναι καθοριστικοί παράγοντες για την καλλιέργεια της συνεργασίας και την αποφυγή μορφών βίας και στιγματισμού, αποτελούν τομείς που μπορούν να δημιουργήσουν ευκαιρίες για διαμόρφωση ατόμων με στάσεις, συμπεριφορές και αντιλήψεις απαλλαγμένες από προκαταλήψεις και διακρίσεις με βάση το χρώμα του δέρματος, την εθνικότητα, την θρησκεία, την εξωτερική εμφάνιση κ.ά..

Ο ρόλος του σχολείου

Το σχολείο, εκτός από τις γνωστικές και ακαδημαϊκές πλευρές της εκπαίδευσης, έχει ευθύνη να φροντίσει και αυτή τη πλευρά της μάθησης με την ανάληψη δράσεων και πρωτοβουλιών για ευαισθητοποίηση σε ό,τι αφορά στις καταστροφικές συνέπειες της σχολικής βίας. Δεν μπορεί να παραμένει τυφλό σε τέτοιου είδους φαινόμενα, που δεν είναι πλέον εφικτό να αντιμετωπιστούν στις μέρες μας με παραδοσιακές μεθόδους φρονηματοσμού των παιδιών, καθώς η βία μεταξύ των μαθητών έχει σοβαρές βραχυπρόθεσμες, αλλά και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην ανάπτυξη και την υγεία των παιδιών. Χρειάζεται λοιπόν επαναπροσδιορισμός των στόχων και προτεραιοτήτων της εκπαίδευσης, με βάση τις επιταγές των σύγχρονων παιδαγωγικών προσεγγίσεων, ενώ με διάφορες παρεμβάσεις θα έπρεπε να γίνονται προσπάθειες για εξομάλυνση των σχέσεων των μαθητών και προώθηση της καλλιέργειας της ενσυναίσθησης των μαθητών.

Το προαίτιο είναι χώρος όπου ανεξαρτήτως της επίβλεψης των εκπαιδευτικών, οι μαθητές συχνά γίνονται θύματα ή και θύτες εκφοβιστικής συμπεριφοράς. Η κατάσταση αυτή επηρεάζει την ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού και τη διαδικασία μάθησης. Οι μαθητές που γίνονται θύματα νιώθουν αρχικά φόβο, απειλή, απόγνωση και παρουσιάζουν άρνηση και τάσεις φυγής από το σχολικό περιβάλλον. Σύμφωνα μάλιστα με έρευνα της Εταιρίας Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού, τα συμπτώματα σχολικής φοβίας τα τελευταία χρόνια παρουσιάζουν αυξητική τάση και ποσοστά άνω των 25% των μαθητών έχουν υποστεί κάποια μορφή εκφοβισμού εντός του σχολικού περιβάλλοντος με συχνότητα δύο με τρεις φορές μηνιαίως. Σημαντικό είναι να αναφερθεί πως συχνά τα θύματα της σχολικής βίας μετατρέπονται σε θύτες σε άλλα πιο «αδύναμα» παιδιά, μικρότερης ηλικίας ή ακόμα και στα αδέρφια τους στο σπίτι.

Αιτίες

Ο σχολικός εκφοβισμός, βέβαια, δεν αποτελεί φαινόμενο παρθενόγενεσης, αλλά αποτέλεσμα μίμησης συμπεριφορών που ενυπάρχουν στην κοινωνία και θα πρέπει να διερευνηθεί τόσο στο μικρο-επίπεδο του σχολείου και της οικογένειας, όσο και στο μακρο-επίπεδο της κοινωνίας μας. Τόσο οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς, όσο και οι ίδιοι οι μαθητές επιβάλλεται να ενημερωθούν και να γνωρίζουν τις μορφές σχολικής βίας, καθώς και τους προτεινόμενους τρόπους πρόληψης και αντιμετώπισης, ώστε να επιχειρούνται οργανωμένες προσπάθειες συνεργασίας για εξάλειψη του φαινομένου. Σε γενικές γραμμές το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού μπορεί να περιλαμβάνει χτυπήματα, σπρωξίματα, απειλές, εκβιασμούς, ειρωνείες, πειράγματα, παρατσούκλια, διάδοση φημών, κοροϊδία, κλοπές ή ζημιές σε προσωπικά αντικείμενα των παιδιών που βιώνουν τον εκφοβισμό, ανεπιθύμητα αγγίγματα, προσβλητικά σχόλια, ενώ δεν είναι πλέον σπάνια τα πειράγματα μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή, κινητών τηλεφώνων και άλλων ηλεκτρονικών συσκευών (cyberbullying). Έχει διάφορες μορφές: τη λεκτική βία, τη σωματική, την συναισθηματική, σεξουαλική και την ηλεκτρονική – ψηφιακή (Αρτινοπούλου, 2010).

Παραδείγματα Σχολικού εκφοβισμού και βίας

Σωστή αντιμετώπιση

Ενδεχομένως, βέβαια τα περιστατικά βίας και σχολικού εκφοβισμού μεταξύ των μαθητών στα σχολεία δεν αντιμετωπίζονται πάντα με τον πιο κατάλληλο τρόπο. Γι αυτό το λόγο η εκπαιδευτική κοινότητα χρειάζεται ένα οπλοστάσιο κατάρτισης, προκειμένου να μπορεί να προβαίνει σε αποτελεσματικές πρακτικές και παιδαγωγικές μεθόδους σε ανάπτυξη και υλοποίηση πολιτιστικών, διαγνωστικών και θεραπευτικών δράσεων. Είναι επιτακτική λοιπόν η ανάγκη θέσπισης ενός σαφούς πλαισίου πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου στο σχολικό περιβάλλον, το οποίο αποτελεί τον πιο αρμόδιο φορέα για τη σωστή διαπαιδαγώγηση των παιδιών και των εφήβων και τη διοχέτευση υγιών πολιτών στην κοινωνία μας.

Στο γράφημα, παρουσιάζονται συνοπτικά τέσσερα επεισόδια σχολικού εκφοβισμού που εμφανίζονται συχνά την ώρα του διαλείμματος. Επιχειρείται με απλό τρόπο να δωθούν άμεσες λύσεις σε προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μαθητές/τριες και δυσκολεύονται στην υπεράσπιση του εαυτού τους, με αποτέλεσμα να γίνονται «θύματα» καταστάσεων σχολικής βίας. Δεν ήταν εφικτό να σχεδιαστούν εικόνες και να γραφτούν διάλογοι από όλες τις μορφές σχολικού εκφοβισμού, λόγω περιορισμένου αριθμού σελίδων, αλλά μέσω των σύντομων περιγραφών δίνονται πληροφορίες για κατανόηση του φαινομένου και επισημαίνονται τα περιστατικά που δεν θα πρέπει να αγνοούνται από εκπαιδευτικούς, γονείς, μαθητές/τριες και γενικότερα από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Θα πρέπει λοιπόν να είμαστε δίπλα στα παιδιά σε κάθε φάση της ζωής τους και να χειριζόμαστε διακριτικά καταστάσεις σχολικής βίας, καθώς κάθε μαθητής βιώνει με διαφορετικό τρόπο το φαινόμενο.

Η συμπεριφορά των μαθητών έξω από την τάξη είναι πολύ σημαντική για την αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού, επειδή πολλά από τα περιστατικά εκφοβισμού συμβαίνουν έξω από την τάξη, κατά τη διάρκεια του διαλείμματος ή πριν και μετά το σχολείο.

Με την ανάπτυξη σαφών πρακτικών που αφορούν στη συμπεριφορά των μαθητών εκτός σχολικής τάξης, μπορούν να βοηθηθούν μαθητές που εμπλέκονται συστηματικά σε περιστατικά εκφοβισμού είτε ως θύτες, θύματα είτε ως αυτόπτες μάρτυρες – παρατηρητές.

Περίπτωση 1 Παράδειγμα 1

Τι συμβαίνει:

Πειράγματα, παρατσούκλια, σαρκασμός, κοροϊδία, ειρωνεία και διάδοση φημών, εσκεμμένος αποκλεισμός και σκόπιμη απομόνωση από διάφορες σχολικές και κοινωνικές δραστηριότητες.

Αντιμέτωπιση:

Δεν είναι απαραίτητο να ταιριάζουμε με όλους τους συμμαθητές και συμμαθήτριές μας! Κάθε παιδί θα πρέπει να διαλέγει φίλους/ες που να μπορούν να εκτιμήσουν την αξία του ανιδιοτελώς, χωρίς ανταλλάγματα και χάρες. «Φίλοι» που μας πληγώνουν με τις πράξεις τους, δεν είναι πραγματικοί φίλοι!

ΘΥΤΗΣ:

*Χι πόσο αδύνατη είσαι;
Σαν οδοντογλυφίδα έχεις γίνει...
και πάντα μυρίζεις τόσο άσχημα!
Δεν κάνεις ποτέ μπάνιο;*

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ:

*Μην δίνεις σημασία Χ!
Εγώ σε θέλω στην παρέα μου!*

Παραδείγματα Σχολικού εκφοβισμού και βίας

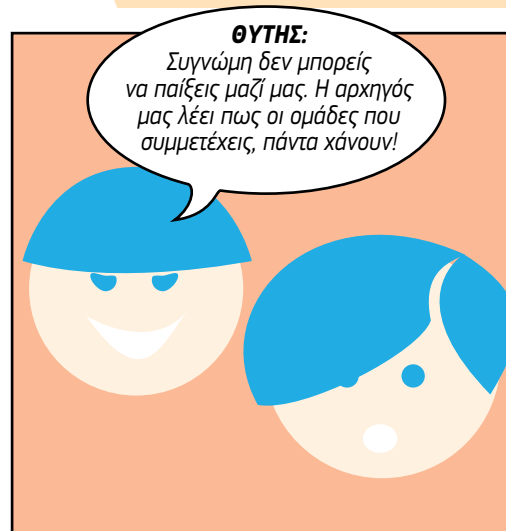
Περίπτωση 1 Παράδειγμα 2

Τι συμβαίνει:

Πειράγματα, παρατσούκλια, σαρκασμός, κοροϊδία, ειρωνεία και διάδοση φημών, εσκεμμένος αποκλεισμός και σκόπιμη απομόνωση από διάφορες σχολικές και κοινωνικές δραστηριότητες.

Αντιμετώπιση:

Δεν είναι απαραίτητο να ταιριάζουμε με όλους τους συμμαθητές και συμμαθήτριές μας! Κάθε παιδί θα πρέπει να διαλέγει φίλους/ες που να μπορούν να εκτιμήσουν την αξία του ανιδιοτελώς, χωρίς ανταλλάγματα και χάρες. «Φίλοι» που μας πληγώνουν με τις πράξεις τους, δεν είναι πραγματικοί φίλοι!

Περίπτωση 2 Παράδειγμα 1

Τι συμβαίνει: Πολλές φορές τυχαίνει συμμαθητές/τριές μας να συμπεριφέρονται με σκληρό τρόπο, χωρίς να σκέπτονται πως μας πληγώνουν. Ίσως αντίστοιχα έχουμε συμπεριφερθεί και εμείς με παρόμοιο, απερίσκεπτο τρόπο σε άλλα παιδιά, στα αδέρφια μας ή και σε φίλους.

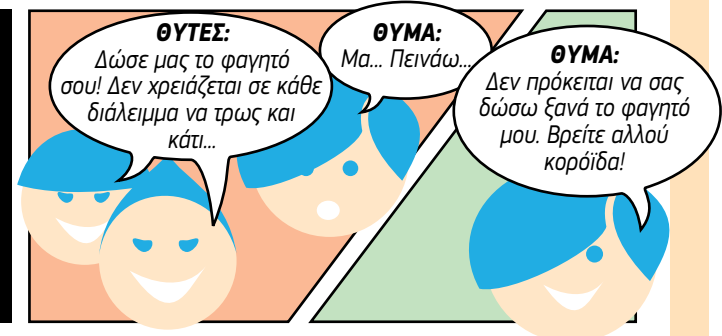
Αντιμετώπιση:

Πολύ σημαντικό ρόλο σε τέτοιες περιπτώσεις ενδοσχολικής βίας παίζουν τα παιδιά «παρατηρητές» ή αλλιώς αυτόπτες μάρτυρες, διότι μπορούν με την κατάλληλη στάση να διαχειριστούν την κατάσταση χωρίς την άμεση εμπλοκή των εκπαιδευτικών. Με αυτό το τρόπο βελτιώνεται η αυτοπεποίθηση των μαθητών «θυμάτων εκφοβισμού» και οι δεξιότητές τους που αφορούν στην αλληλεπίδραση, στη διαπραγμάτευση και στην υπεράσπιση των προσωπικών τους ορίων.

Τι συμβαίνει:

Εκφοβισμός για προσωπικά αγαθά ή αντικείμενα.

Βιβλιογραφία

- Αρτινοπούλου, Β. (2010). **Σχολική Διαμεσολάβηση: Εκπαιδεύοντας τους μαθητές στη διαχείριση της βίας και του εκφοβισμού**. Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ε.Ψ.Υ.Π.Ε. (2007). **Πώς να μιλήσετε σε ένα παιδί για τον εκφοβισμό**. Αθήνα: Κοσάν.
- Νέστορος, Ι. Ν. (1996). **Η επιθετικότητα στην οικογένεια, στο σχολείο και στην κοινωνία**, Εκδ. Ελληνικά Γράμματα.
- Ψάλτη, Α. & Κωνσταντίνου, Κ. (2007). **Το φαινόμενο του εκφοβισμού στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: Η επίδραση του φύλου και εθνο - πολιτιστικής προέλευσης**. *Ψυχολογία*, 14 (4).
- World Health Organization (2006). **Πρόληψη Παιδικής Κακοποίησης: Οδηγός Δράσης και Τεκμηρίωσης**. Αθήνα: Πιτσιλίδης.
- Εταιρεία Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου (2008). **Μίλα μη φοβάσαι**. Αθήνα: Ε.Ψ.Υ.Π.Ε.
- Lorrain, J. L. (2001). **Les violences scolaires**, 2e ed., Paris, PUF.
- Smith, P. & Sharp, S. (1994). **School Bullying: insights and perspectives**. London: Routledge.
- Swearer, M. S. & Espelage L.D. (2009). **Bullying Prevention and Intervention: Realistic Strategies for schools**, **Scott A. Napolitano**, Εκδ. Guilford Press.
- Houndoumadi, A. (2001). **Bullying among primary schoolteachers in Athens, Greece**. *Educational Psychology*, 21(2), 167–175.
- Kokkinaki, F. (2005). **Social Psychology: An Introduction to Behavior**. Cap. 8th, Aggression. Athens: Typothito.
- Dan, O. (1993). **Bullying at school: Understanding Children's Worlds**, Εκδ. Willey – Blackwell.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Επιμέλεια έκδοσης: Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα (2015)
Γραφιστική Επιμέλεια: Χρήστος Παπαδημητρίου (krisrapadi@gmail.com)

Το παρόν έντυπο δημιουργήθηκε για τις ανάγκες του προγράμματος, *Teachers4Europe*

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα

Βασιλίσσης Σοφίας 2, 106 74 Αθήνα,

Τηλ +30 210 72 72 100

Φαξ +30 210 72 44 620

E-mail: comm-rep-athens@ec.europa.eu,

Ιστοσελίδα: <http://ec.europa.eu/greece>

 Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα
 @EEAthina

© Ευρωπαϊκή Ένωση, [2015]

Περαιτέρω χρήση επιτρέπεται με αναφορά στην πηγή.

Η πολιτική περαιτέρω χρήσης εγγράφων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής διέπεται από την απόφαση 2011/833/ΕΕ (ΕΕ L 330 της 14.12.2011, σ. 39).

Catalogue number: IA-04-15-756-EL-N

ISBN: 978-92-79-52286-4

DOI: 10.2775/580918